

A MEGÉNEKELT CSEND

Török Mátéval, a Misztrál együttes alapító tagjával vers és zene kapcsolatáról, új Balassi-albumukról Thullner Zsuzsanna beszélget

A Misztrál együttes 1997-ben alakult, azóta három lemezüik (*Ébredés, Ösvény, Balassi – Mezőn széllel járók*) jelent meg, dalversenyeket nyertek, számos bel- és külföldi meghívást kapnak. 2002 óta évenként megrendezik Nagymaroson a Regejáró Misztrál Fesztivált.

– *Nagyon fiatalok vagytok, de már három lemezzel és a közönség komoly érdeklődésével büszkélkedhettek. Hogyan látjátok az utatokat, az ösvényt, amelyen jártok?*

– A zene és a versek szeretete indított minket ezen az úton. Barátságából született az együttes, és ez a mai napig hatalmas erőt jelent. Nagyon sokan álltak mellénk, segítettek, hogy irodalmi klubokat működtethessünk, lemezeket jelentethessünk meg, fesztiválokat szervezzünk, hogy jobbnál jobb költőkkel ismerkedhessünk meg. Bár eltelt hét esztendő és a gondtalan délutánok ideje, mégis csupán az „első” osztályba járunk. Visz minket a lendület, a biztatás, az értékekből áradó energia, és vonz az ismeretlen. Nem oly régen Radványi Balázs állította, hogy az egység a legfontosabb, s a fiatal dinamizmus tizenöt évig egyfolytában viszi az embert előre. Hogy miként vélekedünk az utunkról nyolc esztendő múlva, azt majd meglátjuk akkor. Addig is szeretnénk egyfolytában muzsikálni, irodalmi klubokat létrehozni és működtetni, fesztiválokat szervezni, rendhagyó irodalomórákat tartani, és teljesíteni a kihívásokat, amelyeket kapunk.

– *Az utóbbi évtizedek magyar zenei hagyományának része a versek éneklése is. Kiket tekintetek mestereiteknek?*

– Úgy gondolom, hogy e „szakmának” igen megbecsült tagjait nevezhetjük mestereinknek. 1996–1998 között Dévai Nagy Kamilla iskolájában tanárunk volt többek között Radványi Balázs, Huzella Péter, Wacha Imre. Nagyon jó, azóta is működő kapcsolat alakult ki velük. Tanáraink mellett a különböző korok és élethelyzetek is tanítottak, alakítottak minket, a zenénket, a versválasztásainkat.

A verséneklés mint műfaj már évszázadokkal ezelőtt kialakult, sőt régen a vers és zene egymást segítették. Miért ne lenne ez így a 21. században is?

– *Milyen zenei hagyományokat hoztok magatokkal?*

– Zeneszeretünket mindannyian otthonról hoztuk. Kicsi gyermekkorunk óta muzsikálunk, alakulunk. A magam példáját tudom leginkább ismertetni, hiszen a többiek nevében nem adhatok hiteles beszámolót. Magzatkorom óta hallok muzsikát. Bár szüleim nem játszanak hangszeren, a zene a mai napig nélkülözhetetlen kelléke életünknek. Azt hiszem, ez fontos. Zene nélkül hiányzik valami az életből! Hétéves koromtól huszonegyedik évemig végeztem csellótanulmányaimat. A klasszikus zenén kívül bluest játszottam és különböző népek zenéjét hallgattam. Tizenhét évesen lettem rá erre a műfajra, amikor egy misén meghallottam Mécs László *Vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld* című versét. Otthon kikerestem a kötetből, és nekiálltam megzenésíteni. Visszatekintve úgy tűnik, hogy innentől kezdve minden meg volt rendezve. Ráleltem az utamra.

– *A zene elmélyült hallgatása és a koncertek, a közösségi zenehallgatás is megérinti az ember lelkét. Küldetésnek, egyfajta kultúrmisszióknak tekintitek a versek éneklését, megismertetését?*

– Ez a műfaj nem mondható populárisnak, és a vers mint műfaj szintén nem. Úgy látom, ma külső erők küzdenek, hogy ne is legyen az. Egy műfaj, amely maradandó értékeket közvetít, és gondolkodásra buzdítja az embert, veszélyes lehet bizonyos hatalmi köröknek. Innen nézve ez misszió. Másrészt úgy érzem, semmi különösöt nem teszünk, hiszen mi ezt a lehetőséget kaptuk, tehát kötelességünk élni vele. A versek is élnek, s szeretnének szabadulni az egymáshoz tapadt papírlapokról. Ehhez közvetítő közegre van szükségük: ezek vagyunk mi s még sokan mások.

Azt hiszem, a legnehezebb feladat úgy megzenésíteni egy verset, hogy az ne veszítsen mondanivalójának értékéből. Hihetetlen érzés, amikor a te segítségével által jut el igazán egy vers a hallgatójához.

– *Választott témáitok az alapvető emberi értékeket tükrözik, énekeltek életről, halálról, Istenről, emberről, hazáról. Sok vers szól a hazaszeretetről, a magyar történelmi hagyományokról. Mit jelent számotokra, illetve hallgatóitok számára a gyökerek, a hagyományok tisztelete?*

– Minden nemzet addig nevezheti magát nemzetnek, amíg vannak hagyományai. Egy nagyon szép mondást hallottam: „Nem a múltban élt őseket kell követni, hanem azt az értékrendet, amelyet ők is követtek!” Ezeket az értékeket a hagyományokban lehet legkönnyebben megtalálni.

– *Kik a hallgatóitok?*

– Hallgatóságunk nagyon vegyes és színes, s ennek igazán örülünk. Koncertjeinken minden korosztály megjelenik. Egy vers minden korban másként jut el az emberhez. Számunkra is megdöbbentő, hogy milyen szívesen hallgatja egy-egy hároméves gyerek József Attilát, Kosztolányit vagy Balassit. Megdöbbentő élmény volt a legutóbbi Misztrál-fesztiválon, hogy több száz fiatal velünk együtt énekelte Balassi több mint 400 éves szövegeit. Hihetetlen, hogy ekkora ereje van a versnek!

– *Mely dalok a fiatal korosztály kedvencei? Mit mond nekik egy Tompa Mihály-vers, amelyet nagyszüleink generációja kedvelt?*

– Szívesen nyúlunk vissza a mai fiatal is a múlt verseihez. Nagyon sok régi mű ma is friss mondanivalóval bír. Azt hiszem, nem beszélhetünk általánosságban kedvenc versekről, mindenki mást szeret. Az a kérdés, hogy az elhangzás pillanatában milyen lélekkel van jelen a hallgató, mennyire tud azonosulni egy-egy verssel.

– *Számos klasszikus (Balassi, Kosztolányi, József Attila, Ady...) és mai költő (Szabó T. Anna, Thándor Márk...) versét tettétek a zene nyelvén is átélhetővé. Mit jelent számokra a vers? Mit jelent verset olvasni? Mit jelent verset olvasni egy olyan világban, ahol a mindennapok zöreje folyamatosan a fülünkben zakatol, ahol erőfeszítést kell tenni azért, hogy egy kis csöndet teremtsünk magunkban?*

– Számomra a vers megfogalmazott gondolat, észrevétel. A költők ezeket oly finomsággal, oly tömören tudják megfogalmazni, ahogyan senki más. Ha megtalálunk egy verset, amely a mi gondolatunkat, problémánkat írja le gyönyörű képekkel és apró finomságokkal, érdekes érzés kerít hatalmába bennünket. Olyan, mintha megoszthatuk volna mással is önmagunkat, s ez jó.

A *csend* egy hangzóval tér el a *rend*től, s e két szó szorosan összefügg egymással. Ha *rendben* vagyunk lélekben, akkor meg tudjuk teremteni a *csend*et magunk körül, amire nagyon nagy szükségünk van, de *ellenkező* esetben nem. A *vers* pedig *rendet* tud tenni a lélekben.

– *A versekhez zene születik. Hogyan zajlik ez az alkotói folyamat? A vers zenéje adja az alapot, az intuíció sugallja a dallamokat? Előfordul, hogy egy bennetek élő dallamhoz találtok verset?*

– Létezik versmegzenésítés, ahol a vers sugallja a dallamot, s alakítja az előadásmódot, a versé a főszerep. Van zenés vers, ahol meglévő dallamra a vers szolgáltatja a szöveget. Ez utóbbi esetben a zenéé a főszerep. Mi magunk megpróbáljuk a versmegzenésítés műfaját

képviselni, bár ez néha nagyon nehéz feladat. Olykor keverjük a két műfajt, hiszen a legjobb, ha a zene és a vers segíti egymást.

– *A dalok közös alkotások, vagy az együttes egy-egy tagjának egyéni ihletéből születnek?*

– A verseket egyénileg választjuk ki s egyénileg zenésítjük meg. Miután egy-egy dallal elkészültünk, megmutatjuk egymásnak. Amennyiben úgy döntünk, hogy foglalkozunk vele, közösen hangszereljük meg, így mindenki minden dalhoz hozzá tudja tenni a maga személyiségét.

– *Milyen szerepe van az alkotás folyamatában a zenei tudásnak? Úgy tűnik, fontos számotokra a különféle történelmi korok zenei hangzásának, hangszerelésének ismerete. Milyen forrásokból merítetek?*

– Jó lenne azzal a tudással bírni, amellyel az a zenész bír, aki csak egy-egy korszakkal foglalkozik. A versek különbözőek, a költők szintén, a korokról nem is beszélve. Ha szeretnénk visszaadni a versek hangulatát, minden stílusban meg kell tudni szólalni. Ez örök feladat, örök kihívás, de ez a szép benne. Amikor egy megoldandó problémához érkezőnk, mint például Balassi kora, megpróbálunk a korról foglalkozó jeles személyekhez fordulni segítségért, illetve tanulmányozzuk a korhoz kapcsolódó szakirodalmat. Ehhez hozzáadjuk magunkat, s aztán megszületik valami. Mindemellett azért mindenki kialakít egy stílust, amely az övé.

– *Legújabb lemezeiken Balassi-verseket énekelték. Balassi korában énekelték a verseket, a költő meg is mondja, mely ismert dallamra. Fontosnak tartjátok, hogy használjátok a ránk maradt énekes hagyományt?*

– Fontosnak tartjuk, hogy ne kövessünk el olyat, ami szentségtörés lenne. Fontos, hogy ismerjük a korabeli dallamvilágot, s a vershez megtalált vagy vélt dallamot áttekintsük. Balassi-lemezünk zenei anyaga ráépült erre a dallamvilágra, és használtuk is a régi dallamok egy részét, de akusztikus hangszerelésünkkel próbáltuk a saját világunkhoz is igazodni.

– *2004 Balassi-év Magyarországon – bizonyára sokan hallhatták már dalaitokat. Balassi Bálint verseit nem könnyű olvasni, manapság viszont egyre több énekes tűzi műsorára (Kobzos Kiss Tamás, Lovász Irén, a Musica Historica stb.). Mit mond reneszánsz költőnk a ma emberének?*

– Balassi Bálint költészetét nem nagyon ismerik, csak homályos emlékképek derengenek az emberekben. Életének 40 éve alatt olyan problémákat vetett papírra költői gyönyörűséggel, amelyek a ma emberét is foglalkoztatják. A költő végiggondolkozta egész életét. Ez

Balassira nagyon is ráillik. Minden egyes életszakaszát, problémáit, örömeit megírta s emlékül hagyta. Nem könnyű olvasmány, de érthető. Kevés olyan nyelv van, amelyen teljesen érthető az ötszáz évvel korábban írt szöveg. A magyar ilyen nyelv. Azt hiszem, az értékekhez való visszanyúlás miatt történik, hogy ma egyre többen ismerik és éneklik Balassi műveit. Az embereknek kezd elege lenni a kultúra nélküli, értéktelenséget reklámozó világból. Ez a folyamat biztosan elindult. A 2004-es Balassi Emlékév is nagy segítség ehhez a munkához.

– Átélték valamit az alkotásban, a közönség érdeklődése, lelkesedése pedig azt mutatja, megszületik a varázslat: olyan hangon szóltok, amely elér a befogadóhoz, élményt nyújt, elmélyülésre készítet. Számomra a csend, a lélek mélyén való elmélkedés – a megnyugvás érzését keltik énekelt verseitek. Van-e visszajelzések arról, mit is jelent ma ez a fajta zene, költészet?

– Nagyon sok visszajelzést kapunk. Balassi-lemezünkkel kicsit felkavartuk a port, hiszen olyan formában adjuk át költészetét, ahogy eddig más még nem tette. Boldogok vagyunk, hogy jeles régi zenészek is örültek Balassi ilyen formában való megjelenésének. Sok erőt kapunk hallgatóságunktól, s olyan emberek társaságában léphetünk fel, akik az élet különböző területein értéket közvetítenek. Jó ilyen közegekben mozogni, élni, tanulni, alkotni s a jövő felé nézni.